

Tömörkény István makói emlékei

Forgó Géza

Tömörkény Istvánt az irodalmi köztudat Szeged írójaként tartja számon, hiszen élete csaknem egészen a Tisza-parti városhoz kötötte. A ceglédi születés és gyermekkorának Makón töltött három éve ezen a tényen nem sokat változtat (LENGYEL 2012, 43). Kelemen Ferenc makói tanár és helytörténész szerint „ezzel szemben az is bizonyos, hogy a Tömörkény életmű széles folyamát átívelő híd innenső pillére makói talajba épült, mert a serdülőkor mély benyomásokban gazdag három évét – 1877–1880 között – Makón töltötte” (KELEMEN 1966, 7). Ortutay Gyula pedig így határozta meg a városban töltött évek szerepét: „fantáziamozdító, alakító erők, az első s meghatározó élménykomplexumot jelentik” (ORTUTAY 1934, 26).

A Péter László összeállította *Gül baba zárandokai, írások Makóról* címmel 1991-ben megjelent füzetecskébe hat novella került. *A makói harc* (SZEGEDI HÍRADÓ 1888), *Az öreg Posonyi* (SZEGEDI NAPLÓ 1903), *Öreg búcsús* (SZEGEDI NAPLÓ 1904), *A nagyvíz* (SZEGEDI NAPLÓ 1906), *A fórum* (SZEGEDI NAPLÓ 1911, ORTUTAY i. m., 120, 125–126) és a *Gül baba zárandokai* (1916) sorain a helyi események kelnek életre. Nem került a füzetbe a Szegedi Napló 1906. január 14-ei számában megjelent *Koldusdiák* című visszaemlékezése, amely szintén makói kötődésű és Péter László hívta fel rá a figyelmet (TÖMÖRKÉNY i. m., 34). Ezek közül a Tömörkény válogatásokban és a Magyar Elektronikus Könyvtárban is, leggyakrabban *A fórum*, *A nagyvíz* és az *Öreg búcsús* olvasható.¹

Makó Csanád vármegye pezsgő életű székhelye volt. Az ide utazók a város közepére, a főtérré érkeztek, ide futott be és innen indult ki minden út. Itt volt a megyei és városi közigazgatás központja, és az úton lévők a Korona Szállóban kereshettek pihenést fáradt testüknek, éhségük és szomjuk oltására ételt és italt.

Az épületet eklektikus stílusban 1855-ben emelték egy régi, rossz állapotú, ún. *Püspöki fogadó* helyére. A tervezéssel, és az építkezés lebonyolításával Koczka Ferdinánd szolnoki építőmestert bízták meg. A földszinten volt az ivószoba, kávéház és az étterem. A szálloda tizennégy vendégszobával rendelkezett. A főépület északi felében üzleteket adtak ki bérbe. A Steingassner család a nagyvendéglőt bérelte ki, és a mai Deák F. utcai részen lakott (TÓTH 2004, 107).

Tömörkény *A nagyvíz* című írásában erre így emlékezett vissza: „hetvenhétben néhány esztendőre elszakadtunk az ősi várostól, mert édesapámék átmentek Makóra lakni. A nagyvendéglőt bírták bérbe a püspöki uradalomtól” (TÖMÖRKÉNY 1991, 23). A család éppen a „Víz, szegedi nagy árvíz után” visszatért Szegedre, hogy az Arany Oroszlán tulajdonosaként biztosítsa megélhetését (PÉTER 1999, 92).

Juhász Gyula íróársáról készített életrajzban így fogalmazott: „A kisváros kellős közepén van a Korona, amely abban az időben olyan volt, mint valami karavánszeráj. Nagy forgalom, különféle népek jöttek ide és szálltak meg, utazók és kereskedők tanyája ez a Korona, és a Pista fiú alaposan szemügyre veheti az élet mindenféle vándorát. Úri vadászok éppen úgy megfordultak ebben a makói csárdában, mint a hallgatag bennszülött polgárok; medvetáncoltató oláhok és majomtáncoltató szavojaiak váltakozva torontáli svábokkal, belgrádi fuvarosokkal, mindenféle vásárosokkal, barárebekkel és csiszárokkal. Magyar, német, francia beszédek vegyültek itten, Görbe Sámuel presbiter és Diós-Szilágyi uram elmélkedtek a világ dolgai felől; egy leendő író számára a legjobb iskola volt.” (Idézi: TÓTH 2000, 237)

A nagyvendéglő pezsgő élete valóban felkeltette Tömörkény érdeklődését. Magáról az izgalmas nagyvendéglői létről pedig ezt tudhatjuk meg tőle: „Az urak az emeleti kaszinóba járván,

¹ <http://mek.oszk.hu/05300/05342/html/> (Letöltés ideje: 2017. március 18.)

a város egyetlen kávéháza a jómódú polgárság gyülekezőhelye volt. A makói népviselet tisztaságát fekete ruhájába öltözött gazdák, nagy tajtékpi-pájú zsidó gabonakereskedők, néha egy-egy ősz szakállú török zarándok, aki Gül baba felé való útjában pár napra megpihent, ez volt a kávéház esti képe.” (TÖMÖRKÉNY i. m., 24)

Még izgalmasabb világ volt a vendéglő udvarának „változatossága az ő különféle népeivel – fogalmazott Tömörkény, majd így folytatta – medvetáncolatokkal, torontáli sváb parasztokkal, akik franciául beszéltek, savoyard majmosokkal, gülbabás törökkel, a megyegyűlésekre érkező vidéki, előkelő urakkal” (Uo, 24).

Valóban, Makó élénk gazdasági kapcsolatok tartott fenn a torontáli és az Arad megyei részekkel, sőt azt is tudjuk, hogy a makói vállalkozó szellemű gazdák Fogarasig is elszekerestek áruikkal. Ebben az időben jelentek meg a németországi cégek, és keresték a jó minőségű mezőgazdasági terményeket. A makói hagyma meghódította a világpiacot is. A hagymakereskedelmet többségében zsidó exportőrök bonyolították le (TÓTH 1969, 79).

Tömörkény István a családi szobák ablakából kitekintve, vagy kilépve a nagyvendéglő ajtaján a főtérré, a makói piactérre jutott, amely körülölelte az épület. A csanádi táj legfontosabb piaca volt „A fórum”, ahogyan nevezte novellájában. Az utakkal együtt a hírek is ide futottak be leghamarabb és itt lehetett megvitatni azokat. A föllendülő mezőgazdaságból – főleg hagyma- és búzatermelésből – jövedelemre szert tevő helyi és környékbeli parasztemberek lassan megindultak a polgárosodás útján. Véleményük volt mindenről, és azt el is mondták egymásnak. A lassan megváltozó paraszt-polgári Makó pillanatait a fiatal Tömörkény jól megfigyelte, így pl. a kor divatját: „A makói nép abban az időben tiszta fekete ünneplő ruhát viselt. Télen-nyáron ugyanazt a posztóból valót, a nyári »liszter« csak később került divatba. Öregebb gazdák subában mentek föl a fórumra, s itt-ott idősebb embereken már föltünezett a fekete télikabát, azzal az asztrakánnak nevezett birkaprémrel a nyaka körül, amiből később európai úri divat vált. De a legénynép meg a fiatal gazdanép a subát viselni öregeknek tartotta, a télikabátot, mint

a gyengülés jelét viselni restellte: ugyanazon egy szál rend ruhában állt a fórumon meleg nyáron, mint a hideg télen is. Pedig az akkor népies divat szerint a makói ruha kabátjának a szárnya csak derékig ért.” (TÖMÖRKÉNY i. m., 19)

Tömörkény István, amikor elindult iskolájába – a református algimnáziumba –, elsétált a közelben álló Városháza előtt, amelyet szintén Koczka Ferdinánd tervezett romantikus stílusban. Építését 1854-ben kezdte, de hamarosan vitába keveredett a város vezetőivel, ezért fölbontotta szerződését. A félig kész épület majd másfél évig állt a főtéren, míg végre 1857-re elkészült. A főtér nyugati felét lezáró emeletes épület a sok földszintes ház mellett impozánsan hatott, és büszkeséggel töltötte el a helyieket. A főhomlokzat erőteljes középső részét bástyaszerű falpillérek keretezik, és lépcsőzetes oromzat zárja. A főhomlokzat díszes öntöttvas erkélye egyenesen a Ganz vasöntödéből érkezett. Az emeleten helyezték el a hivatalokat, a földszinten pedig néhány üzletet (TÓTH 2000, 228–229).

Steingassner István ebbe az épületbe járt különféle engedélyekért, de sajnos ezekből az iratokból mára semmi sem maradt. Tömörkénytől sem kapunk információt édesapja hivatali dolgairól, de az épületről megemlékezik a *Makói harcban*, amely a legkorábbi novellája a makói témakörből. A piacra vagy éppen a városházára járók gyakran tekintettek föl az épület homlokzatára, hogy az ott elhelyezett nagyórán megtekintsék a pontos időt. El is késtek, ha ahhoz igazodtak. Nagy Dániel makói órásmester 1200 Ft-ot kért munkájáért, de nem remekelt vele. Tömörkény István emlékezete szerint: „egy szép téli reggelen ünnepélyesen fölcattant Makón egy boltajtó. Kilenc óra volt. (A városháza órája éppen fél ötöt mutatott. Mert tudni kell, hogy az érdekes klepsidra mindig ezt az időt mutatja)” (TÖMÖRKÉNY i. m., 5).

A szép nagyóra pontosan ugyan nem járt, ha járt egyáltalán, de szemtanúja volt számtalan makói népgyűlésnek. A dualizmus kori képviselő választások során Makó neve összeforrott Justh Gyulával, a város 48-as párti országgyűlési képviselőjével. Népgyűléseinek szónoklatait éppen az óra alatt, a díszes öntöttvas erkélyen állva tartotta meg, beszámolva Magyarország politikai helyzetéről. Választójoggal a dualizmus

korában 1400–2200 fő rendelkezett. Főleg öntudatos, függetlenségi párti, Kossuth-hívó makói gazdanép és kereskedő kispolgárság taposta a sarat az ekkor még kikövezetlen főtéren, hogy meghallgassa és kalaplengetéssel, éljenzéssel biztosítsa hűségéről képviselőjét, a Tömörkény által leírt öltözetben (SZENDREI 2012, 55–56). Bár az író novelláiban nem emlékezhetett meg Justh Gyuláról, hiszen a politikus 1884-től képviselte a várost, de az öltözet és a főtér azonos volt. A jól, és főleg hangosra sikeredett gyűlések után előszeretettel ültek be a választópolgárok egy pohár italra, vagy azért, hogy átmelegítsék magukat vagy azért, hogy lehűtsék. Helyben „az volt a nézet, hogy csak a tót iszik étel után pálinkát. Sörház még nem is volt abban az időben Makón. Volt ugyan egy sörcsarnok nevű hely, de az külön hirdette hetilapban, ha olykor, meleg nyáron, hordós sört csapolt. „Nagy dolog volt az akkor még, és nélküle is elváltak az emberek.” (TÖMÖRKÉNY i. m., 19)

De hát akkor mit ivott a makói? – merül fel teljesen jogosan a kérdés! Makón korábban szőlő sok termett, eladták még Berlinbe is a csemegezőlőt. A közel 700 szőlősgazda bora országos versenyeken is kapott díjakat, de a filoxéra pusztítása alaposan megritkította a szőlőtőkét (FORGÓ 2002, 256). A fröccsivásból kerekedett ki a *Makói harc* története. A makói ún. „Szuszogói szőlőben megterem, azt mindenképpen meg kellett inni, és ha szódával itták, legalább rá lehetett arra fogni, hogy a szóda rossz.” A szódagyárosok között komoly verseny alakult ki, már majdnem ingyen adták a szódát, ezért a borfogyasztás mennyisége is növekedett, és a végén elfogytak Szuszogó borai, a „kocsmárosok pedig tucatszámra vették a Gaál és Gömörynél a Szalay műborgyártás tanát” – tudhatjuk meg Tömörkénytől (TÖMÖRKÉNY i. m., 4).

Amíg Justh Gyula országos dolgokról adott számot, a városházán a lassan polgárosuló, vagy inkább csak paraszt-polgárosuló mezőváros életét igazgatták. Az *öreg Posonyi* c. novellájában Pozsony Ferenc polgármesterre emlékezik vissza, aki 1876–1886 között vezette Makót, és ő volt a legnagyobb hangú polgármester, aki valaha a városban megfordult. „Valósággal dörgött – írta róla Tömörkény – mert igen erős hangja volt

neki [...] Hivatalon kívül lent dörgött, a hivatalos órákban fent dörgött a városháza emeletén. Nem frázis, hanem valóság, hogy amikor neki valami felett lármáznia oka volt, recsegték a városháza ablakai és hangja leszolgált a csöndes piactérre.” (TÖMÖRKÉNY i. m., 9)

Az ifjú Tömörkény István továbbhaladva a vásározó, vitatkozó és a dörgő polgármestert hallgató emberek között, néhány perces séta után elért a gyönyörű, hófehér református templomhoz, az ótemplomhoz, és már meg is érkezett a város első emeletes iskolájába, a makói református algimnáziumba. Az Isten háza mellé emelt épületet az idő múlása „öreg oskolá”-nak tisztelte meg, amelynek falai között csiszolta tudását négy éven keresztül Tömörkény. Szirbik Miklós református nagytisztelendő úr – a város első történetírója – leírása szerint „emeletes kettős épület, tserép fedélre; elől van hozzáragasztva a grádits, egy négyszögletű épületetskében, annak tetején kisdud torony, a tsengettyűvel.” Az első makói emeletes iskola a maga zömök, kissé tömzsi formájával erőt sugároz magából, talán az ott megszerezhető tudás erejét bizonyítva (SZIRBIK 1977, 100).

Az iskolában – ahol tévesen makói születésűként tartották nyilván –, 1877–1880 között a négy osztályt Molnár Albert latinra, Szundy Konrád számtanra, Varga Imre németre és természetrajzra, Szirmay János segédlelkész hitanra, Nagy Gábor szépíráásra és rajzra, Kovács István kántor énekre, Horváth Illés pedig tornára oktatta (PÉTER 1991, 33). Szalárdy Antal tiszteletes a történelem rejtelseibe és a földrajz szépségeibe vezette be diákjait. „Ha a tiszteletesnek délután el kellett menni temetni, akkor már valamelyik osztály tanár nélkül maradt. Ilyenkor engem küldtek le az első vagy második osztályba, hogy tartsam meg az órát, azaz, hogy húzzam ki az időt a négyórás csengetésig.” Az ifjú Tömörkény István így tanítónak előlépve okított makói gyermekeket (TÖMÖRKÉNY i. m., 23).

Kitűnő szorgalmú és jó előmenetelű volt, de magatartása már nem. Talán ehhez barátai is hozzájárultak, akik elsősorban a városi értelmiségi, hivatalnoki kör gyermekei közül kerültek ki. Őket Hantházi András emlékeiből ismerhetjük meg (HANTHÁZI 1927; HANTHÁZI 1942).

Tanulmányai közben sokat bajlódott a latinnal, tornával, énekkel és a zenével, sőt még a magyar nyelv és fogalmazás is akadozott ekkoriban. Eredményeivel azonban kitűnt osztálytársai közül – gondolhatjuk mekkora szorgalom lakozott osztálytársaiban –, ezért az 1878/79. évi értesítő szerint egy ezüstforint jutalomban részesült, amit Harsányi Sándor városi közgyám biztosított az iskola számára. A 4. osztály elvégzésekor már csak magaviseletből, szorgalomból és rajzból nem volt jeles osztályzata. A tanári kar is értékelte előrehaladását – gyengébb szorgalma mellett –, és jegyzőkönyvi dicséretet szavazott meg számára (DIÓSSZILÁGYI 1960, 21–24).

Juhász Gyula úgy vélte, hogy a népnyelv és a jellegzetes paraszti típusok megismerése mellett itt került kapcsolatba az irodalommal is. „Ekkor kötött benső barátságot azokkal is, akik élete végéig elkísérték: a könyvekkel.” (Idézi: PÉTER 1992, 6) A kisvárosi és a gimnáziumi emlékek mellett sajnos nem tudjuk, ő maga sem említi, hogy pl. milyen olvasmányai lehettek? Fontos lenne, hiszen következtethetnénk arra, hogy milyen műveltséget szerezhetett itt Makón, e néhány év alatt, esetleges önszorgalmáról is tanúskodhatnának (BÍRÓ-BALOGH 2016, 67).

A református gimnázium négy osztályának elvégzése után szülei nem taníttatták tovább helyben, mert a Steingassner család összecsomagolt és elhagyta Makót, visszaköltözött Szegedre az „ősi városba”, ahogyan Tömörkény nevezte. *A nagyvíz* c. novellájában így fogalmazott: „Voltaképpen nem is szülőváros, Cegléden születtem a régi vasútállomáson. Irtózatos nagy hideg volt hatvanhat karácsonyán, így nem is vittek be keresztelni a városba, hanem papot hívtak ki az állomásra. Aminél fogva előállott az a sajátságos helyzet, hogy sosem voltam még abban a városban, amelyben a keresztlevél szerint születtem. Aminél fogva ismét csak az a helyzet, hogy az a város a szülőváros, amelynek földje apámék és nagyapámék csontjait barátságosan méhébe fogadta.” (TÖMÖRKÉNY i. m., 25)

*

Tömörkényt többen tartják elfeledett írónak. Ortutay Gyula szerint: „Az olvasóknak ilyenféle megbecsülő, értékelő felfogása hamarosan elmúlik az író halálával, – nem mintha kevesebbre tartanák már: elfeledik, mert tárca-novellák íróját kötetei nem tartják meg a közönség tudatában, hanem az állandó közellét, a közvetlen érintkezés varázsa.” (Ortutay i. m., 8)

Ortutaynak azonban nincs teljesen igaza. Urbán László megfogalmazása alapján: „Idővel változik az irodalomtörténészek ítélete: felfedezik irodalmi munkásságának szociális vonásait, Móricz, Illyés, Veres Péter, Szabó Pál elődjének tekintik, az első falukutatónak, aki Jókai romantikus parasztfiguráitól eljut a realizmusig, akinél senki nem ismeri jobban Szeged népének nyelvét és humorát.” (URBÁN 2012, 5) Az „elfeledett” íróról valójában az olvasók ítélkeznek!

A makói könyvtár nyilvántartásából kiderül, hogy Tömörkény kötetei 2012 és 2017 júniusa között 65 alkalommal szerepeltek a kiválasztott olvasmányok között. Legnépszerűbbek *Tömörkény István válogatott novellái* (10 alkalom), a *Rónásági csodák* (9 alkalom) és a *Rózsa Sándor nálunk* (8 alkalom). A *Katona kötélén* és a *Fakadó szerelmek* (5 alkalom), a *Betyárlegendák* és a *Kinyílt az idő* (4 alkalom), a *Hühü*, a *Két vénség és más elbeszélések*, a *Csata a boldogságért* és az *Így volt rendelve* egyaránt 3 alkalommal lettek kiválasztva. A *Szökés a bitófa alól*, *A nép nem tréfál* és a *János a földdel 2*, valamint 1 esetben lett kikölcsönözve a *Mihály furfangéroz* és a *Két ló bitangóságában*. Megállapíthatjuk, hogy Tömörkény István a makói olvasóközönség látókörében van, bár nem tartozik a best sellerek közé.²

A Maros-parti város ugyan csak rövidke epizód volt Tömörkény István életében, mégis folyamatosan ápolták és ápolják emlékét. A helyi – makói – irodalomtörténetben megbecsült helyen szerepel, és akik a dualizmus korának helytörténetét kutatják, mindig előveszik novelláit, mert szavai életre keltik a korabeli város hangulatát.

Új adatot az író makói napjairól már aligha találhatunk források híján. Az alap kutatásokat elvégezte Diósszilágyi Sámuel és Kelemen Ferenc. Foglalkozott még makói éveivel Péter László, és Tóth Ferencis. A legfontosabb írások az alábbiak:

² HunTeka lekérdezés 2017. 06. 23

Diósszilágyi Sámuel: *Tömörkény makói diákévei*. Marosvidék 1960. január. 17–24.

Kelemen Ferenc: *Tömörkény és Makó*. Csongrád Megyei Hírlap 1966. 12. 18. 7.

Tóth Ferenc: *Könyvkultúra*. In: Makó története 1849-től 1920-ig. Szerk. Szabó Ferenc. Makó, 2002, 456–458. p.

Péter László: *Utószó*. In: Tömörkény István: *Gül baba zarándokai. Írások Makóról*. Szerk. Tóth Ferenc. Makó, 1991. A Keresztény Értelmiségi Szövetség Füzetei 5. 33–36

Péter László: *Tömörkény Makón. Az író halálának 75. évfordulóján*. Reggeli Délvilág 1992. 04. 25. 6.

Forgó Géza: *Tömörkény nyomdokain*. Marosvidék 2003. április, 40–42.

Tóth Ferenc: *Tömörkény István makói diákévei*. Marosvidék, 2007/1. 12-17.

Tóth Ferenc: *Tömörkény István makói diákévei*. In: Tóth Ferenc: *Makó igézetében*. Makó, 2014.

A „lokálpatriotizmusból, a szülőhely szeretetéből, megbecsüléséből fakadó nemes érzés rakatta fel” a makói emléktáblákat, amelyek közül a legtöbb ma is látható. Kezdeményezésében a makói múzeumigazgatók: Péter László, majd Tóth Ferenc volt az élenjáró. Diósszilágyi Sámuel belgyógyász főorvos 1960-ban így fogalmazott: „A galéria azonban még nem teljes. Mert nemcsak Makai Emil, Szirbik Miklós, Hollósy Kornélia hiányzik abból – hogy csak a kirívóbb neveket említsem –, de nem látjuk Tömörkény István nevét sem, pedig hát nem minden igaz ok nélkül követel belőle egy részt a mi városunk is.” (DIÓSSZILÁGYI i. m., 17)

Azt az „egy részt” elsősorban Tóth Ferencnek köszönhetjük. 1966. szeptember 8-án kelt levelében a városi tanácsnak javasolta, hogy Tömörkény István író születésének 100. évfordulóján avassanak emléktáblát a református öreg „oskola” falán. Eredeti elképzelés szerint a múzeumi hónap keretében, október végén lett volna a megemlékezés, de végül eltolódott decemberre. A szervezési munkálatok javát a múzeum és a művelődési ház végezte. Tóth Ferenc felvette a kapcsolatot Tömörkény Lászlóval, az író fiával és előadás megtartására kérte fel: „Nem rideg irodalomtörténeti fejtegetésre gondolunk, hanem személyes vallomásra, milyennel látta Ön az író, az apát, az embert” – fogalmazott levelében.³

3 József Attila Múzeum irattára 204/1966

Az emlékünneepséget 1966. december 18-án tartották. A művelődési házban Madácsy László egyetemi docens és Tömörkény László Kossuth-díjas főmérnök tartott előadást, majd az egykori iskolája falán elhelyezett emléktábla leleplezése következett.⁴ Az emléktáblát Csongor Győző avatta fel. Avatóbeszédében többek között így fogalmazott: „Bár egyik város sem vallhatja joggal szülőttének Tömörkény Istvánt, elmondhatjuk, ezt a két várost zárta legmélyebb szívében, Makót, melynek Alma Matere az eminens kisdíák kiröpítő fészke volt, és Szegedet, mely város kincsházának szentelte élete legjavát, korán, férfikora delén bekövetkezett haláláig.” (CSONGOR 1967, 28) Csongor Győző egyúttal a hatvanas években élt kollégák tiszteletét is tolmácsolta: „Eljöttünk a kincses palotából, ahol áll még a fakatona glédában, a hűség és kötelességtudás szobra, mint aminek megtestesítője voltál életedben.” Az emléktábla avatója 1967-ben jól látta: „Csak a régi életet, a régi emberek életét s a régi tájat nem találjuk meg többé. Eltűnt az a száz év alatt, amelyből csak éppen fele jutott Neked osztályrészlül, a második félszázad alatt a magyar nép egész életfölgósa s maga az élet is tökéletesen átalakult.” (Uo., 28)

Steingassner István bérelte épületre fia halálának 50. évfordulóján állították a ma is látható, Gajdos Dezső véste műkő emléktáblát. A Korona Szálló éppen felújítás alatt volt, és a vakolatlan falra fűrték fel a táblát, de ennek pontos időpontját nem sikerült kideríteni.⁵

2016-ban, az író születésének 150. évfordulóján a József Attila Városi Könyvtár és Múzeum a Szirbik Miklós Egyesülettel közösen tartott rendhagyó irodalomórát és koszorúzást az emléktáblánál, Bíró-Balogh Tamás irodalomtörténész részvételével. Szerinte „az ifjú Makón szocializálódott, itt figyelte meg a viselkedési normákat és az egyre inkább kapitalizálódó vidéket, megismerkedett a köznéppel. Mindig is a szegény réteg írója volt. Úgy gondolta, hogy nem a városi gazdag polgárság élete a fontos, hanem a szegény tanyavilág, falusaik, vidéki városiak élete. Írásai időtállóak.”⁶

4 Tömörkény István emléktáblát avattak Makón. Csongrád Megyei Hírlap 1966. 12. 20. 3

5 Megnyílt a Korona Szálló-étterem. Csongrád Megyei Hírlap. 1967. 11. 07. 12

6 <http://mcsipos.hu/2016/12/19/a-kisemberek-irojara-emlekeztek/> Letöltve. 2017. 06. 22.

A megemlékezés évében mindössze két alkalommal emelték le a könyvtár polcáról Tömörkény kötetét. 2017 júniusáig viszont már nyolc kölcsönzés volt, talán az évfordulós programok hatására is. Egyetérthetünk Ilia Mihály megállapításával: „Tömörkény nem elfeledett író, nem avult szerző, hanem eleven mondandójú művésze a magyar prózának” (ILIA 2004, 148).

Irodalom

- BÍRÓ-BALOGH 2016 Bíró-Balogh Tamás: *Pár újabb kötet Tömörkény könyvtárából*. In: Tömörkény 150. Tanulmányok a 150 éve született Tömörkény István tiszteletére. Szerk. Bene Zoltán. Szeged, 2016.
- CSONGOR 1967 Csongor Győző: *Avatóbeszéd a Tömörkény emléktábla leleplezése alkalmából*. In: A Makói Múzeumi Baráti Kör Értesítője 1967/2-4.
- DIÓSSZILÁGYI 1960 Diósszilágyi Sámuel: *Tömörkény makói diákévei*. Marosvidék 1960. január
- FORGÓ 2002 Forgó Géza: *Makó agrárgazdasága*. In: Makó monográfiája 5. Szerk. Tóth Ferenc. Makó, 2002.
- HANTHÁZI 1927 Hantházi András: *Tömörkény, s a félkezű Nagy János...no meg a László Gazsi*. Szegedi Napló 1927. 05. 22.
- HANTHÁZI 1942 Hantházi András: *Makói emlékek Tömörkény ifjúkorából*. Új Idők 1942. 05. 16.
- ILIA 2004 Ilia Mihály: *Bevezető egy Tömörkény-emléküléshez*. In: A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Irodalom- és Művészettörténeti Tanulmányok 2. Szerk. Lengyel András. Szeged, 2004.
- KELEMEN 1966 Kelemen Ferenc: *Tömörkény és Makó*. Csongrád Megyei Hírlap 1966. 12. 18.
- LENGYEL 2012 Lengyel András: *Tömörkény útirajza elé*. Híd 2012. január
- ORTUTAY 1934 Ortutay Gyula: *Tömörkény István*. Szeged, 1934
- PÉTER 1991 Péter László: *Utószó*. In: Tömörkény István: Gül baba zarándokai : Írások Makóról. Szerk. Tóth Ferenc. Makó, 1991.
- PÉTER 1992 Péter László: *Tömörkény Makón. Az író halálának 75. évfordulóján*. Reggeli Délvilág 1992. 04. 25.
- PÉTER 1999 Péter László: *Tömörkény szülei*. In: AMóra Ferenc Múzeum Évkönyve. Irodalom- és Művészettörténeti Tanulmányok 2. Szerk. Lengyel András. Szeged, 1999.
- SZENDREI 2012 Szendrei Ákos: *Justh Gyula politikai pályája*. Debrecen, 2012.
- SZIRBIK 1977 Szirbik Mklós: *Makó városának leírása 1835–1836*. Makó, 1977.
- TÓTH 1969 Tóth Ferenc: *A makói hagyma történetéhez*. Makó, 1969.
- TÓTH 2000 *Csongrád megye építészeti emlékei*. Szerk. Tóth Ferenc. Szeged, 2000.
- TÓTH 2004 *Tömörkény István makói diákévei*. In: Tóth Ferenc: Makó igézetében. Makó, 2004.
- TÖMÖRKÉNY 1991 Tömörkény István: *Gül baba zarándokai. Írások Makóról*. Szerk. Tóth Ferenc. Makó, 1991.
- URBÁN 2012 Urbán László: *Előszó*. In: Tömörkény István: Fakadó szerelmek. Budapest, 2012.

In the footsteps of István Tömörkény

Géza Forgó

Those looking for food, drink and lodging at the great restaurant of Makó between 1877 and 1880 were served by József Steingassner, who was the father of István Tömörkény. The young child observed the blooming restaurant and marked scene with great interest. His memories – and through them the civic life in agricultural towns in the age dualism – were immortalized in several novels of his. He went to the most prominent school – at that time – to the reformed

secondary school, but his parent decided to have him educated somewhere else after he finished it. The Steingassner family packed up, left Makó and moved back to Szeged, to the “ancient town” as Tömörkény called it. The writes was not forgotten on Makó, however. Memorial plaques and events commemorate him during anniversaries and his works are frequently rented from the library of Makó.

1. kép: A Korona Szálló

2. kép: A makói főter

3. kép: A Városháza

4. kép: A református ótemplom

5. kép: Emléktábla az iskolán

6. kép: Emléktábla a Korona Szállón